

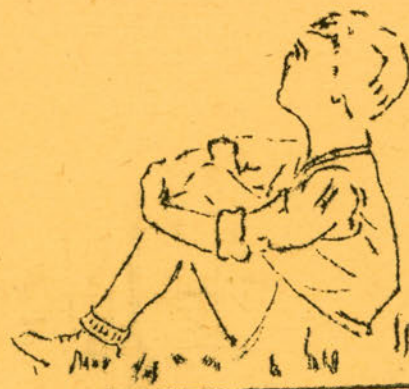
BLEKULNICE

Št. 13

Bistrica na Dravi

16.12.1945

OB OBLETNICI SMRTI IVANA CANKARJA

V torek dne 11. decembra je minulo 27 let od kar je umrl v Ljubljani eden največjih naših pisateljev I v a n C a n k a r. Rodil se je na Vrhniki leta 1876. V Ljubljani je dovršil realko, nato se je pa vpisal na Dunaju na tehniko, katere pa ni dokončal. Popolnoma se je posvetil pisateljevanju. Do leta 1909 je živel večina na Dunaju, tega leta se je vrnil v Ljubljano. Naselil se je na Rožniku. Med prvo svetovno vojno je bil v Judenburgu. Cankar pa ni bil samo naš najboljši, ampak tudi naš najplodovitejši pisatelj, pesnik in dramatik. Napisal je preko trideset knjig povesti, pesmi in gledaliških iger. - Umrl je 11. decembra 1918 v Ljubljani.

///

Ivan Cankar:

D A T E L J N I

Ko sem bil dovršil drugo šolsko leto, so me napravili za ministranta. Še zdaj se mi zdi, kakor da mi je prepočil srce in dušo tisti onemni vonj po žlahtnem kadilu. Bil sem očiščen, vseh grehov za zmerom odvezan, oltarju samemu posvečen. Nikoli poprej in nikoli pozneje nisem bil tako miren in srečen kakor v tistem blagoslovljenem letu.

Ob novi naši, ki jo je pel mlad in lep gospod, sem služil za malega ministranta. Prenašal sem debelo in težko evangeljsko knjigo. Pot mi je curkoma lil po vročih licih. Truden nisem bil toliko, pač pa lačen. Takrat smo živeli ob kozurnem nočniku, jaz pa sem imel bistre, vsega lepega željne oči in bogate sanje.

Po naši se je mladi gospod obrnil in se sklonil k meni, ker sem bil majhen. "Na še ti!" In dal mi je svetel groš, čisto nov groš.

Do tiste ure še nikoli nisem imel groša v roki. O veliki noči ali o božiču sem imel krajcar, premoženje, ki sem natanko in skrbljivo ugibal, kaj bi z njim. Groš je bil bogastvo, daleč onkraj ciljev in sanj. Da se sanjati o zlatih gradovih, da o sanjih nebesih, o grošu ne. Prva misel v presilnem zavzetju je bila: "Teci k materi! Mati sama se bo razjokala o tolikem čudesu."

Stopil sem iz zakristije na sončno cesto. Vse okrog cerkve in še globoko pod klanec so se vrstile stojnice. Bile so bahavo obložene z vsemi sladkostmi tega sveta. Bele platnene strehe so veselo plahutale v toplen vetru. Kaj vse je bilo tam! Človek, poželi si, vzemi! Pomaranče, runene in sočne kakor o veliki noči, piškoti, bonboni vseh vrst, beli, runeni, rdeči - kan bi poseglja ta uboga roka? V veliki škatlji so bili, runeni, rdeči - dateljni, svetili so se rosni, vabili so, temnobakreni, zapeljivi, progrošni. Kakšni so pač dateljni v ustih?

"Saj inš groš! Saj je tvoj ta groš, ki ga tiščiš v pesti!"

Sklonil sem se kakor pod udarcem. Plašno sem se ozrl, ali nikogar ni bilo, ki bi bil izpregovoril tisto hudodelske besede. Šel sem dalje po klanecu nizdol. Srce mi je bilo težko in žalostno kakor nikoli in sonce samo ni več sijalo in ljudje so bili pustí in stojnice prazne.

Pod klanecem sem se sunkoma začbrnil. Tam je stalo drobno dekletce v kratkem pisanem krilu. Gledalo je modro prečeno, z obema tankima rokama je držalo datelj, an sam datelj: meso je bilo rumeno in sočno kakor med, kazalo se je dolgo, belo, navzdolž precepljeno jedro.

"Dajte mi dateljnovi!" sem ukazal pred stojnico in sem trepetal v omočici.

"Za koliko?" je vprašala debela ženska in posegla v škatljo z mesnato potno roko.

"Za groš ... za čisto nov groš". Ko sem tako govoril, se mi je zdelo, da je govoril za mojim hrbtom nekdo drug z povsem tujim, globokim in grdim glasom.

Dateljnjí so bili mastni, koj so se prijeli potne dlani. Pokusil sem prvega: sladko, cukreno meso se je prijelo tudi zobu in zob. Izpljunil sem vse: gladko lupino, cukreno meso in precepljeno jedro. Nato sem stekel po klanou in tiščal v pesti vso tisto nagnusno, mastno kepo. Zalučil sem jo v potok in si umil roke. Zatem sem legel v travo in molil, da bi

umrl.

Mati je koruzni močnik, od dne do dne, od tedna do tedna. Morda že več ne ve, da je bel kruh kje na svetu. In jaz jem dateljne! Za groš dateljnov, teh rumenih, cukrenih! Na srcu mi je ležal kamen. Težak je bil in strašan in še solze je bilo sram, da bi mi bile segle v oči.

Domov sem prišel že pozno po kosilu. Mati mi je prinesla ješprenja, ki sem ga rad jedel. A komaj sem pokusil, že sem položil leseno žlico na mizo, mrzel pot me je curkoma oblil po vsem životu.

"Kaj ti je?" je vskliknila mati vsa plaha. Nisem si je upal pogledati, ker sem vedel, da bi bil takoj umrl, če bi bil videl tiste oči, ki so tako zvesto izpraševale, da se je človek izpovedal do kraja, ko sam ni vedel kako. Ali nagnila se je k meni, vzdignila mi je obraz z obema rokama in videl sem jo vso belo, kakor z milostjo božjo ožarjeno.

"Mati, joj, mati!"

Udaril sem s čelom ob mizo in nisem vedel ničesar več. Ko sem se zdramil, je bil materin obraz resen in bolan.

"Povej!" je ukazala.

In izpovedal sem se kakor pred izpovednikom in Bogom samim: "Dali so mi groš, čisto nov, svetel groš. Pa vam ga nisem prinesel, še povedati vam nisem mislil, zapravil sem ga po hudobnem, dateljnov sem si kupil. Nič ne bodite jezni, saj bom umrl!"

Takrat se je zgodilo nekaj zelo čudnega. Mati me je prišla narahlo za obe roki, šla je z menoj prek izbe v kot pod razpelo, tam me je pokrižala trikrat po vrsti. "Ti moj fant!" je rekla. Nato je na glas zajokala, sam ne vem zakaj.

Begunci

Sredi vitkih, nepremičnih cipres na starem pokopališču je ždela kapelica. Okoli nje so stali vozovi, v naglici naloženi z omarami, posteljnjaki, lonci, s senom in culami. Med vozmi matere, starke in starci, otroci in živina.

Begunci.

Težka, neusmiljena roka je zavihtela bič nad njimi, jih razkropila in pregnala z domače grude. In zdaj romajo izgubljeni, izgnani Bog ve kam v neznani svet. Oči jim begajo v daljavo in iščejo domove, skrite med zelenim drevjem, obdane z rodnimi polji. Zdaj so ti domovi prazni, zapuščeni in mrtvi vabijo nazaj.

Na tleh je sedela žena. V naročju je imela otroka, ki je zsapal ves truden od dolge poti. Še v snu se je smehljaj, lica so mu žarela v tihi otroški sreči, ki je še ni oskrunila temna misel ne ranila črna skrb. Mati ga je nepremično gledala. Bolestna poteza se ji je zarezala okoli usten, v očeh ji je gorelo gorje trpečega materinstva.

"Od kod, mati?"

Dvignila je glavo, me pogledala z izgubljenimi očmi in odgovorila: "Od daleč, gospod. Partizanska patrulja je prišla včeraj v vas in začela pleniti po hišah. Bili smo pri šmarnicah. Našega starega gospoda - ves siv je že in bolan - so s silo odgnali iz cerkve, se nočevali z njim, ga bili po obrazu, posadili na kolo in ga odpeljali med vriskom in kráhotom. Moj Bog!"

Zavihtela je. Preč razorenih, od sonca ožganih lic je kanila solza otroku na obraz, da se je zbudil in gledal s prestrašenimi očmi. Dvigal je drobne ročice, se oklenil matere okoli vratu in pritisnil obraz k njenemu.

"Mater dveh otročičev so tudi odpeljali. Pogledjte, tamle sta, siroti!" Ob vozu sta sedeli dve deklici na tleh in naju gledali.

"Skrili smo se v klet. Čez nekaj časa smo slišali pokanje pušk. Bili so naši, ki so pregnali komuniste iz vasi. Polagoma smo si upali na dan, spravili smo na vozove, kar je bilo mogoče, in zdaj smo tu, brez doma, brez srehe!"

Se tesneje je privila otroka k sebi, še globlje se ji je zarezala bolestna poteza okoli ust.

"Kdaj pojdemo domov, mama?" je vprašalo dete.

"Kmalu, kmalu, otrok moj!"

Grizla si je ustnice, da bi na glas ne zajokala, in skrila obraz otroku za ramo.

"Ne jokaj, mama, ne jokaj!"

Dva starca sta ležala na vozu. Trde, težke besede so se jima mukoma trgale iz prsi.

"Kje je naš dom?" je vprašal prvi s tihim, tredočim glasom.

"Svet!" je zamrmral mrko drugi skozi stisnjene zobe.

"Spomladi sem popravil hišo. Lepa in nova je sedaj. In hlev sem povečal za šest glav....."

"Krompir smo posadili in žito tudi lepo kaže."

"Grešili smo preveč, Matija. Ves svet je strašno grešil."

"Da, grešili smo in zato nas Bog udaril".

Molk. Glavi sta se sklonili globoko na prsi.

Begunčkov Kotiček

Dragi moji begunčki!

Prejel sem več pisem s katerimi mi sporočate kako vas je letos, ko ste v begunstvu obiskal sveti Miklavž. Večina begunčkov je mislila, da letos Miklavža sploh ne bo. Da bo pozabil na nas in nas ne bo nič obiskal in nam tudi nič prinesel. Moram vam sporočiti, da se vsi begunčki pohvalijo, da jih je kar bogato obdaroval. Posebno jih veseli to, da je povedal, da je letos obiskal naprej naša begunska taborišča in šele pozneje druge otroke. Vedel je, da ga težko pričakujemo in da smo potrebni njegove tople in tolažilne besede. Pa tudi dobrote, ki jih je prinesel s seboj so vam gotovo prav prišle. No, pa naj jaz končam in sedaj poslušajte raje kaj nam pišejo naši begunčki o svetem Miklavžu.

Dragi "BEGUNČEK"!

Gotovo te bo zanimalo, kako smo letos begunčki v Kellerbergu praznovali god svetega Miklavža. Tisto popoldne pred godom sv. Miklavža smo šli v dvorano; tja je prišel sveti Miklavž in nas obdaroval. Vsi učenci in vse učenke smo bile obdarovane. Meni je prinesel: mapo, zveske, kekse in robček. To mi je prinesel v šoli. V baraki sem dobila pa velik kos belega kruha. To sem ga bila vesela! Svetemu Miklavžu sem se za vse, kar mi prinesel prav lepo zahvalila.

Te pozdravlja
Janhar Francka,
učenka III. razreda

Dragi "BEGUNČEK"!

Zelo težko sem čakal, kdaj bo prišel Miklavžev večer. Šli smo vsi v dvorano. Najprej je bila kratka igrice, nato je pa prišel sveti Miklavž. Ako kdo ni znal odgovoriti, so ga vzeli parklji. Meni je v dvorani prinesel: parklja, dva zveska, mapo, 20 Mark, robec in kekse. Doma mi je pa prinesel: svinčnik, držalo, peresa, kekse, mapo in copate.

Te pozdravlja
Kosanc Jože, 3. razred.

Dragi "BEGUNČEK"!

Težko sem pričakovala Miklavževega večera. Bila sem zelo vesela. Ob štirih popoldne je obiskal sv. Miklavž vse šolske otroke v dvorani in nas dobro obdaroval. Prav iz srca sem mu hvaločna za vse. Ko sem prišla domov sem bila pa tudi vsa srečna, ker sem na mizi zagledala darilo naslovljeno na me. Kako sem bila vesela lepe košarice in piškotov!

Pozdravlja
Ivanka Juhant iz
3. razreda.

Dragi "BEGUNČEK"!

Ko se je bližal god sv. Miklavža smo se otroci razgovarjali, kako je bilo doma, koliko nam je prinesel in da nam tu gotovo ne bo nič. Kako smo bili veseli, ko smo slišali, da nas bo tudi tukaj obiskal s. Miklavž. Kar čudili smo se, ker je imel za vsakega darilo in tudi iz katekizma nas je spraševal. Bili smo zadovoljni.

Prav lepo te pozdravlja
Anžič Miro, učenec 4. razreda